

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרופ שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

מותר לאכול בפינה אחרת. ולדוגמא, המתארח באולם ושומע קידוש בפינה אחת של האולם, יכול להתכוון בזמן הקידוש לאכול בפינה אחרת של האולם, אף שאינה סמוכה למקום הקידוש¹⁰.

כמו"כ, אם כיון בזמן הקידוש לאכול בחדר אחר תחת אותו גג¹¹ שרואה ממנו את מקום הקידוש יכול לאכול אף בחדר אחר¹².

לדוגמא, אם עושים קידוש בבית הכנסת והכיבוד נמצא בחדר סמוך שניתן לראות ממנו את ביהכ"ס, אפשר לשמוע קידוש בביהכ"ס ולאכול עוגה וכדו' בחדר הסמוך. כמו"כ, אפשר לעשות קידוש בסלון על מנת לאכול במרפסת הסמוכה שניתן לראות ממנה את הסלון.

המקרים שבהם מותר בדיעבד לאכול שלא במקום סעודה. אם בשעת הקידוש לא היה בדעתו לאכול במקום אחר, ולאחר הקידוש רוצה לאכול בפינה אחרת של החדר, וכגון במקום אחר באולם אין צריך לקדש פעם נוספת על מנת לאכול בפינה אחרת. ומ"מ לכתחילה אין ראוי לעשות כן¹³, אלא יאכל שיעור כזית¹⁴ במקום שבו שמע קידוש, ואז יעבור לפינה אחרת להמשך סעודתו.

כמו"כ, אם התכוון בשעת הקידוש לאכול את הסעודה בחדר אחר שא"א לראות ממנו את מקום הקידוש, אין ראוי ללכת לאכול במקום זה כיון שא"א לראות ממנו את מקום הקידוש, ומ"מ אם עשה כן קיים מצות קידוש וא"צ לקדש שנית. וכתב המשנ"ב שלא ינהג כן לכתחילה אלא במקום הדחק.

ולכך במקומות שבהם עושים את הקידוש בבית הכנסת והכיבוד מוגש בחדר אחר שא"א לראות ממנו את ביהכ"ס

האם מותר לשהות ולהמתין בין קידוש לסעודה ? פסק השו"ע¹ שאין קידוש אלא במקום סעודה² ולכן אם עשה קידוש ולא אכל סעודה באותו מקום לא יצא ידי חובת קידוש³.

והוסיף הרמ"א⁴ שאכילה זאת צריכה להיות מיד⁵ לאחר הקידוש. וכתב המשנ"ב⁶ שלא יפסיק אפילו לזמן קצר. אמנם אם ההפסק מחמת דברים שהם צורך הסעודה כגון להביא את האוכל לשולחן וכדומה⁷ לא נחשב הפסק⁸. ומכל מקום מן הראוי לסדר ולהכין כל מה שצריך לסעודה קודם הקידוש כדי שאחר הקידוש יוכלו מיד ליטול ידים.

מתי מותר לאכול את הסעודה שלא במקום הקידוש ? כיון שאין קידוש אלא במקום סעודה לכן אסור אחר הקידוש ללכת ולאכול את הסעודה במקום אחר וכן טוב שלא ללכת לאכול אף בפינה אחרת של החדר⁹.

אמנם ישנם מקרים שבהם מותר לקדש במקום אחד ולאכול במקום אחר. בחלק מהמקרים מותר לנהוג כן לכתחילה דהיינו שכן מותר לנהוג מעיקר הדין. וחלקם בדיעבד והיינו שאין ראוי לנהוג ולעשות כן ומ"מ אם עשה כן אי"צ לקדש פעם שניה אלא יצא בקידוש שעשה.

ראשית נביא את המקרים שבהם מותר לכתחילה לאכול סעודתו במקום אחר.

אם בזמן הקידוש היה בדעתו לאכול את הסעודה במקום אחר וכגון בפינה אחרת של החדר שבו עשו את הקידוש,

¹ סימן רע"ג סעיף א'.

² סעודה צריכה להיות מלחם או מעוגה וכדו' וכפי שיתבאר בהמשך.

³ סימן רע"ג סעיף ג'.

⁴ שם.

⁵ ועד כמה זמן הוא בגדר מיד, עיין שמירת שבת כהלכתה פ"ד הערה

מ"ו, וערוך השלחן סימן רע"ג סעיף ד'.

⁶ סימן רע"ג ס"ק י"ב.

⁷ וכן מותר לצאת לשירותים לעשות צרכיו בין קידוש לנט"י. (משנ"ב

סימן רע"ג ס"ק י"ב, שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק נ"ד סעיף ט"ו).

⁸ משנ"ב סימן רע"ג ס"ק י"ד.

⁹ משנ"ב סימן רע"ג ס"ק ג'.

¹⁰ סימן רע"ג סעיף א', ומשנ"ב ס"ק ג'.

¹¹ סימן רע"ג סעיף א', ומשנ"ב ס"ק ח'.

¹² ביאור הלכה סימן רע"ג סעיף א' ד"ה וכן עיקר.

¹³ משנ"ב סימן רע"ג ס"ק ג'.

¹⁴ סימן רע"ג סעיף ה'.

דהיינו מקום הקידוש, אין נכון לנהוג כן, אלא צריך לעשות את הקידוש בחדר שבו מוגש הכיבוד.

כיצד עושים קדוש בבית חולים ?

הנהוג בבתי חולים שעושים קידוש מרכזי בכל קומה לכל החולים, ולכן חולים המתאספים על יד המקדש יביאו איתם כזית לאכול במקום שבו שומעים הקידוש. ואם אין באפשרותם לאכול שם עדיף שבזמן הקידוש ישארו בחדר, וישמעו משם את הקידוש ויאכלו בחדר. ודבר זה עדיף מללכת לשמוע את הקידוש בפרוזדור וכי"ב ולחזור לאכול בחדרם, שאז אין אוכלים במקום שבו שמעו את הקידוש¹⁵.

האם מותר לצאת החוצה בין קידוש לסעודה ?

יציאה החוצה בין קידוש לסעודה קודם שאכל כזית נחשבת הפסק, ולכן לכתחילה יש להיזהר שלא לצאת בין קידוש לסעודה. אמנם בדיעבד אם יצא וחזר אין צריך לחזור ולקדש פעם שנייה, אלא יוצא יד"ח במה שקידש קודם¹⁶.

האם מותר לשמוע קידוש בביהכ"נ בלא אכילה מיד אח"כ ?

כיון שצריך לאכול הסעודה במקום הקידוש, בודאי שא"א לצאת בקידוש ששמע בבית הכנסת בלא שאכל שם, וללכת לאכול את הסעודה בביתו¹⁷.

האם אפשר לצאת באכילת מיני מזונות לאחר הקידוש ?

רבים אוכלים לאחר הקידוש ביום מיני מזונות כגון עוגות קוגל וכדו', ומקיימים בכך סעודה במקום קידוש¹⁸. בשעת הצורך אפשר גם אחרי הקידוש בלילה לאכול מיני מזונות כדי לקיים סעודה במקום קידוש¹⁹.

האם אכילת פירות נקראת סעודה לענין קידוש ?

אכילת פירות אינה נחשבת סעודה לענין קידוש, ולכן אחר הקידוש יש לאכול דווקא מיני מזונות או פת ולא פירות²⁰. אמנם בקידוש היום מי שלבו חלש קצת ואין לו פת או מיני מזונות לאכול אחר הקידוש, יכול לצאת ידי סעודה

במקום הקידוש אף באכילת פירות (עדיף מבושלים)²¹. דווקא בסעודת היום אבל בסעודת הלילה לא²².

האם אפשר לקיים עיקר סעודת שבת במיני מזונות ופירות?

עיקר סעודת ליל שבת והבוקר א"א לעשותם בלא אכילת פת²³.

אף סעודה שלישית צריך לעשותה באכילת פת וכן צריך לבצוע על לחם משנה²⁴. ואם אין לו לחם משנה יקפיד שלא לפחות מכיכר אחד שלם²⁵.

מכיוון שאחרי שאכל כבר שתי סעודות אין דרך לאכול סעודה שלישית בתאבון, לכן מי שקשה לו לאכול פת בסעודה שלישית ישנם דעות שיכול להקל ולאכול דברים אחרים.

(א) לדעה אחת יאכל מיני מזונות, דהיינו מאכלים העשויים מאחד מחמשת מיני דגן שמברכים עליהם בורא מיני מזונות.

(ב) לדעה נוספת, יכול לקיים סעודה שלישית גם בדברים שמלפתים בהם את הפת כגון בשר ודגים.

(ג) לדעה נוספת יוצאים אף באכילת פירות.

אין להסתמך על הדעות המקילות לצאת יד"ח סעודה שלישית שלא בפת, רק אם הוא שבע מאד, אבל מן הראוי שגם סעודה שלישית יקיים באכילת פת ולחם משנה²⁶.

כיצד מקיימים סעודה שלישית בערב פסח שחל בשבת?

כאשר ערב פסח יוצא בשבת ואי אפשר לאכול סעודה שלישית לאחר מנחה בפת חמץ, שהרי איסור חמץ חל כבר לפני כן, (ואכילת מצה ג"כ אסורה בערב פסח), ניתן לסמוך על הדעות המקילות הסוברות שאפשר לקיים סעודה שלישית באכילת בשר ודגים או פירות²⁷.

הרוצה לקיים סעודה שלישית בערב פסח ע"י אכילת מצה עשירה (היינו מצה שנילושה במי פירות) או ע"י אכילת קניידלך (כופתאות) יעשה שאלת חכם.

¹⁵ שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק נ"ד סעיף י"ב.

¹⁶ משנ"ב סי' רע"ג ס"ק י"ב בשם שיירי כנה"ג.

¹⁷ שמירת שבת כהלכתה פרק נ"ד, יא

¹⁸ משנ"ב סי' רע"ג, כ"ה-כ"ו

¹⁹ שמירת שבת כהלכתה פרק נ"ד, הערה עב. וראה מש"כ שם שביום ראוי להחמיר לחזור ולקדש, דהיינו לברך בפה"ג פעם נוספת לפני סעודת הפת.

²⁰ סימן רע"ג ה

²¹ שמירת שבת כהלכתה פרק נד, הערה פו

²² משנ"ב רע"ג, כו. ושמירת שבת כהלכתה פרק נד, כד

²³ סימן רע"ד סעיף ד'.

²⁴ סימן רצ"א סעיף ה', ומשנ"ב ס"ק כ"ג.

²⁵ סימן רצ"א סעיף ד'.

²⁶ סימן רצ"א סעיף ה', ומשנ"ב ס"ק כ"ד.

²⁷ שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק נ"ו סעיף י"ב.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקוואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il